

**ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО;
ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО;**

УДК 351.741:343.1

ПОПОВА О.В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ, ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

У статті розглянуто сутність фермерських господарств, визначено їх роль в аграрній галузі. Розглянуті перспективи розвитку фермерських господарств в Україні, проблеми та пріоритетні напрями, правове забезпечення, державна підтримка фермерських господарств, роль державних органів та органів самоврядування в розвитку фермерських господарств.

Ключові слова: фермерство, аграрний сектор, сільське господарство, виробництво, рентабельність, економіка, пріоритетні напрями, перспективи розвитку, державна підтримка, інвестиції.

В статье рассмотрено сущность фермерских хозяйств, определена их роль в аграрной отрасли. Рассмотрены перспективы развития фермерских хозяйств в Украине, проблемы и приоритетные направления, правовое обеспечение, государственная поддержка фермерских хозяйств, роль государственных органов и органов местного самоуправления в развитии фермерских хозяйств.

Ключевые слова: фермерство, аграрный сектор, сельское хозяйство, производство, рентабельность, экономика, приоритетные направления и перспективы развития, государственная поддержка, инвестиции.

The basic directions essence of farms their role in the agrarian sector. Perspectives development of farms of Ukraine, problems and priorities. Legal support is considered, state support of farms. The role of state bodies and local government in the development of farms.

Key words: farming, agrarian sector, agriculture, production, profitability, economic, priority direction and development prospects, government support, investment.

Вступ. Розвиток сільського господарства для нашої країни завжди був однією з пріоритетних сфер як зовнішньо-, так і внутрішньоекономічної стратегії. Адже перспективний розвиток цієї галузі має великий вплив на всю національну економіку, на формування засад суверенності держави, її продовольчої безпеки, забезпечує розвиток багатьох галузей економіки та формує соціально-економічні умови розвитку сільських регіонів [1].

Сьогодні в Україні, серед багатьох різноманітних форм господарювання, які існують в аграрній галузі, фермерські господарства є однією з поширених, ефективних форм господарювання на селі. Також фермерські господарства є представниками малого бізнесу в Україні.

Проблемам розвитку та функціонування фермерських господарств в Україні в різних своїх роботах велику увагу приділяли такі вчені, як П.І. Гайдуцький, Л.О. Вдовенко, М.Я. Дем'яненко, Ю.О. Лупенко, П.Т. Саблук та ін., однак питання, які ще постають у діяльності фермерських господарств, потребують подальшого вирішення.

Постановка завдання. Виявити та проаналізувати перспективи розвитку фермерських господарств в аграрній галузі, проблеми та пріоритетні напрямки розвитку фермерських господарств.

Результати дослідження. На початку 90-х рр. минулого століття, в умовах реформування та розвитку сільського господарства, серед багатьох різних форм сільськогосподарських підприємств стали активно розвиватися фермерські господарства.

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону та зі створенням юридичної особи [2].

Фермерські господарства в аграрній галузі є прибутковими та перспективними, а завдяки такій формі господарювання в регіонах та в сільських місцевостях збільшуються та створюються додаткові робочі місця для зайнятості населення, оскільки більшість сільських жителів сьогодні зайняті саме в сільському господарстві, зростає економічний рівень населення, покращується розвиток соціальної інфраструктури, збільшується надходження грошових коштів до місцевих бюджетів.

Ступінь розвитку малих форм господарювання в аграрній сфері впливає на насичення ринку товарами, розширення конкуренції, зростання зайнятості, соціальний розвиток села та сприяє підвищенню економічної ефективності агропромислового виробництва [3].

Завдяки сприятливим кліматичним і природним умовам в Україні в аграрній галузі успішно вирощуються та розвиваються культури з рослинництва, овочівництва, розвивається садівництво та виноградарство, баштанні та ягідні культури та багато інших галузей.

Нині в Україні виробництвом сільськогосподарської продукції займається більше 52 000 суб'єктів господарювання, серед яких близько 40 000 – фермерські господарства [4].

У 2015 р. фермерські господарства реалізували 6,6 млн тонн зерна і зернобобових культур; 2,1 – сояшнику; 12,1 – м'яса великої рогатої худоби; 24,0 – м'яса свиней та 12,8 млн тонн м'яса птиці, а також 141,1 млн тонн молока, що порівняно з 2010 р. більше відповідно на 73,4%; 69,0; 7,7; 22,4; 34 та 58,6% [5].

Незважаючи на позитивний результат розвитку та зростання фермерських господарств, їх економічні можливості використовуються ще не повною мірою, тож для їх успішного функціонування та розвитку необхідно вирішити багато питань і проблем, які постають перед цією формою господарювання:

- необхідність створення особливого режиму оподаткування для фермерських господарств;
- відставання фермерських господарств від сучасних тенденцій, запроваджених новими технологіями для ведення сільського господарства;
- для більшості фермерів через дорогу вартість і відсутність необхідних власних обігових коштів недоступне придбання нового технічного забезпечення для виробничих процесів;
- для переходу на вищий рівень господарювання фермерам необхідно мати та залучати додаткові кошти, а більшість фермерських господарств у своїй діяльності мають обмежене фінансове забезпечення, яке вже розписане для вкладання та придбання необхідних матеріальних ресурсів для наступного циклу у виробництві;
- слабка матеріально-технічна база і високий рівень зносу основних фондів;
- недостатність кваліфікованих працівників у фермерських господарствах;
- відсутність для створення фермерського господарства стартового капіталу;
- вирішення проблем недосконаlosti нормативно-правових актів;
- ціновий механізм повинен стати основною умовою успішного розвитку сільськогосподарського виробництва;
- більш прийнятна ціна для придбання добрив і дизельного пального;
- збільшення фінансово-економічної підтримки державою;
- зміцнення перспективних агротехнологій, впровадження у виробництво нових високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, нових порід у галузі птахівництва та тваринництва;
- будівництво сучасних сховищ для продукції, яка потребує швидкої реалізації, а також складських господарств і спеціальних овочесховищ;
- у галузі бджільництва власнику для експорту своєї продукції необхідно проводити фасування та маркування меду;
- залучення перспективних інвестиційних проектів тощо.

Від того, за допомогою яких механізмів та інструментів здійснюватиметься державне регулювання регіонального розвитку, залежить якість і швидкість здійснення реформ як у регіонах, так і в країні в цілому [6].

Розвитку фермерських господарств держава приділяє велику увагу. Удосконалюється законодавча база, якою є: Закон України «Про фермерські господарства», Земельний кодекс України та інші нормативно-правові акти.

Для діяльності та розвитку фермерських господарств прийняті державні програми, дотації, спрямовані на фінансування та підтримку фермерських господарств з питань щодо придбання обладнання, необхідного для здійснення господарської діяльності, техніки, обслуговуючих споруд та об'єктів.

Серед діючих основних документів, які формулюють підтримку сільського господарства в Україні, є: Закон України «Про державну підтримку сільського господарства» від 24 червня 2004 р., Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр. та ін.

На 2018 р. в аграрній галузі розроблені, затверджені та діють державні програми за такими напрямками:

- Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів, затверджена постановою КМУ від 25 квітня 2015 р. № 300.
- Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі, затверджена постановою КМУ від 13 лютого 2012 р. № 104. До цієї програми увійшли: селекція в рослинництві та тваринництві; часткова компенсація вартості складної сільгосптехніки вітчизняного виробника та ін.
- Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств як на поворотній, так і на безповоротній основі, затверджена постановою КМУ від 25 серпня 2004 р. № 1102.
- Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників і ягідників, затверджена постановою КМУ від 15 липня 2005 р. № 587.
- Державна підтримка тваринництва, затверджена постановою КМУ від 28 жовтня 2015 р. № 884.
- Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників.
- Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінлізінгу [7].

Дрібним фермерським господарствам на аграрних ринках зерна й олійної продукції складно конкурувати з потужними та великими аграрними компаніями, оскільки фермери мають невеликі партії виробленої продукції та не завжди мають можливість довести продукцію до вимог державних і європейських стандартів, тому і ціна за реалізацію продукції в рази нижча за ту ціну, яка існує на ринку. Це негативно відображається на завершеному та кінцевому етапі діяльності фермерського господарства.

Можливо, для ефективного розвитку фермерським господарствам у своїй діяльності необхідно більше приділити уваги таким перспективним напрямкам, як вирощування плодово-ягідної продукції, овочів, картоплі, горіхів та інших культур, займатися розвитком бджільництва, кролефермами тощо.

В Україні зростає інтерес до горіхівництва. В Україні частка коштів від продажу горіхів становить 52% від продажу всієї плодово-ягідної продукції, а надходження валютних коштів від продажу горіхів в 2017 р. склало 100,8 млн дол. США. За офіційними даними, в Україні площа горіхових садів, висаджених у 2017 р. (1 844 га), вперше перевершила площі висаджених зерняткових, кісточкових і виноградників разом узятих [8].

Територія України має гарні кліматичні та географічні умови і для розвитку бджільництва. Наша країна є третьою в світі за експортом меду, але реалізує його лише як сировину [9].

Для більш ефективного та перспективного розвитку фермерських господарств необхідно зміцнити зв'язок фермерів із кооперацією, оскільки завдяки спільним зусиллям кількох господарств фермери матимуть можливість придбати нову, сучасну та дорогу техніку, нове обладнання та інші матеріальні цінності, необхідні для раціонального, сучасного, економічно вигідного господарювання у веденні фермерської діяльності.

Експерти запевняють, що реалізація Концепції розвитку фермерських господарств та с/г кооперації на 2018–2020 рр. забезпечить стале економічне зростання сільських громад через розвиток аграрного підприємства [10].

Висновки. Підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що фермерські господарства мають ряд переваг перед іншими формами господарств, які існують в аграрній галузі. Так, фермерські господарства можуть змінювати асортимент у вирощуванні продукції, швидко реагувати на зміни в попиті продукції на ринку тощо.

Для більш успішного, перспективного розвитку фермерських господарств необхідно застосовувати конкретні заходи для вирішення питань із забезпечення стабільної роботи фермер-

ських господарств, справедливих конкурентних умов, долучати позитивний досвід інших країн, який сприятиме подальшому перспективному розвитку фермерських господарств, покращувати привабливість і зацікавленість фермерських господарств в інвестиційному кліматі.

Завдяки зміцненню діяльності та фінансового положення фермерських господарств зросте економічний стан населення, зайнятого в діяльності господарства, збільшиться кількість робочих місць, покращиться соціальна інфраструктура регіонів, збільшаться надходження грошових коштів до місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Попова О.В. Перспективи розвитку сільського господарства в Україні, існуючі проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. № 1.
2. Закон України «Про фермерське господарство». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 45. С. 363.
3. Табінський В.А., Колеснік Є.О., Сіліна І.С. Аналіз стану фермерських господарств в Україні. Економічні науки «Young Scientist». 2016. № 6 (33).
4. Голубев А. Фермерські господарства України: тенденції розвитку та економіко – соціальна сутність. Вісник АПСВТ. 2017. № 1.
5. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / за ред. З.С. Варналія. К.: Знання України, 2005.
6. Вінницька обласна Асоціація органів місцевого самоврядування. URL: <http://sg.vn.ua>.
7. Херсонська Обласна Державна Адміністрація. Офіційний сайт. URL: <http://Khoda.gov.ua>.
8. Економічне зростання сільських громад через розвиток аграрного підприємства. URL: <http://agronews.ua>.

УДК 349.412.2(477)

ФЕДЧИШИН Д.В.

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ
В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ
ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Стаття присвячена розгляду правового регулювання здійснення прав на землю на території нинішньої України в радянський період і після проголошення незалежності. Приділено увагу розгляду правого регулювання здійснення прав Земельним кодексом УРСР 1922 р. Досліджено законодавство, що регулювало проведення земельної реформи. Проаналізовано вплив земельної реформи на правове регулювання здійснення прав на землю.

Ключові слова: здійснення прав на землю, право власності на землю, земельна реформа, права на землю.

Статья посвящена рассмотрению правового регулирования осуществления прав на землю на территории нынешней Украины в советский период и после провозглашения независимости. Уделено внимание рассмотрению правового регулирования осуществления прав земельным кодексом УССР 1922 г. Исследовано законодательство, регулирующее проведение земельной реформы. Проанализировано влияние земельной реформы на правовое регулирование осуществления прав на землю.

Ключевые слова: осуществление прав на землю, право собственности на землю, земельная реформа, права на землю.